

Ilmiöpohjainen lasten,
nuorten ja perheiden
palveluiden kehittäminen:

Lasten ja nuorten mielenterveyden,
lähisuhdeväkivalta lapsiperheessä sekä **päihteet
ja riippuvuudet lapsiperheessä palveluketjut**

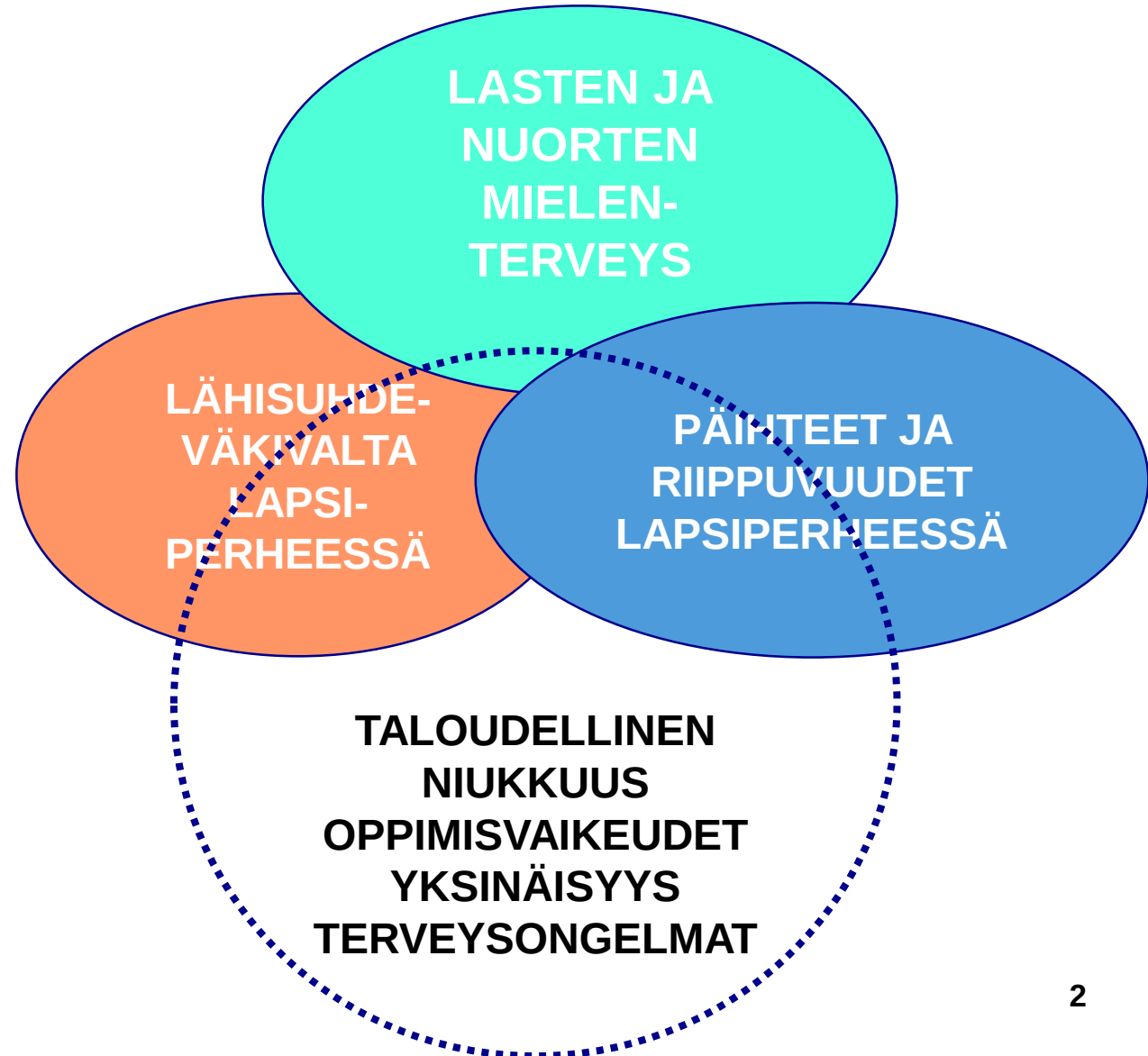

Projektipäällikkö Marjo Alatalo

Miksi palveluketjuja kehitetään?

Yksilö- ja perhetasolla haavoittavat ilmiöt esiintyvät usein yhdessä ja ylisukupolvisesti:

- ”Valtaosalla lapsuus näyttää turvatulta, mutta osalle lapsista kasautuu erilaisia ongelmia jo verrattain varhain. Nykyiset yhteiskunnalliset keinot eivät kaikkien osalta riitä varmistamaan, etteivät lapsuuden elinolosuhteet olisi esteenä tuleville elämänpoluille. Tehtävää on vielä.
- Lapsia ja nuoria ohjautuu etenkin eriytettyjen palvelujen piiriin. Erilaiset terveydelliset ja sosiaaliset ongelmat tulevat viranomaisten tietoon ja niiden ratkaisemiseksi myös käytetään resursseja. Toisaalta palvelun asiakkuus ennustaa monia muita hankaluuksia jo lapsuusiässä. Pidämme tätä osoituksena siitä, etteivät palvelut toimi riittävän kokonaisvaltaisesti asiakasta ja hänen perhettään huomioiden.
- Palvelujen toimivuutta on arvioitava myös siitä näkökulmasta, miten ne toimivat yhteen asiakkaan elämäntilannetta ja toimijuutta tukien. Tulokset herättävät kysymyksen palveluiden vaikuttavuudesta. Kuinka hyvin mielenterveyspalvelut oikeastaan toimivat, jos yli puolet psyykenlääkkeitä käyttäneistä nuorista joko ei saa opintopaikkaa toiselle asteelle tai ei osallistu yhteishakuun ollenkaan?

Keskeiset lastensuojelun tarvetta aiheuttavat ilmiöt kehittämisen kärkenä

Lähisuhde-
väkivalta
lapsiperheessä

Päihteet ja
riippuvuudet
lapsiperheessä

Lasten ja nuorten
mielenterveys

Monikulttuurisuus
lapsiperheessä

Ilmiöpohjaiset palveluketjut
järjestämisen ja yhteiskehittämisen
työvälineenä

Huomioidaan
osana
palveluketjuja

Kehittämisen kärjet hyötytavoitteittain 1/2

Helsingin Tulevaisuuden sote-keskus –konseptin kehittäminen

Terveys- ja
hyvinvointikeskus

Perhekeskus

Senioripalvelut

Integrointi

1 Saatavuus, oikea-aikaisuus, jatkuvuus

1. Asiakkaaksi tulon ja yhteisen työn kehittäminen asiakkuussegmentoinnin mukaisesti
2. Stadin sote -brändin sekä veto- ja pitovoimaisuuden kehittäminen
3. Pääsy kiireettömään hoitoon 7 vuorokauden sisällä

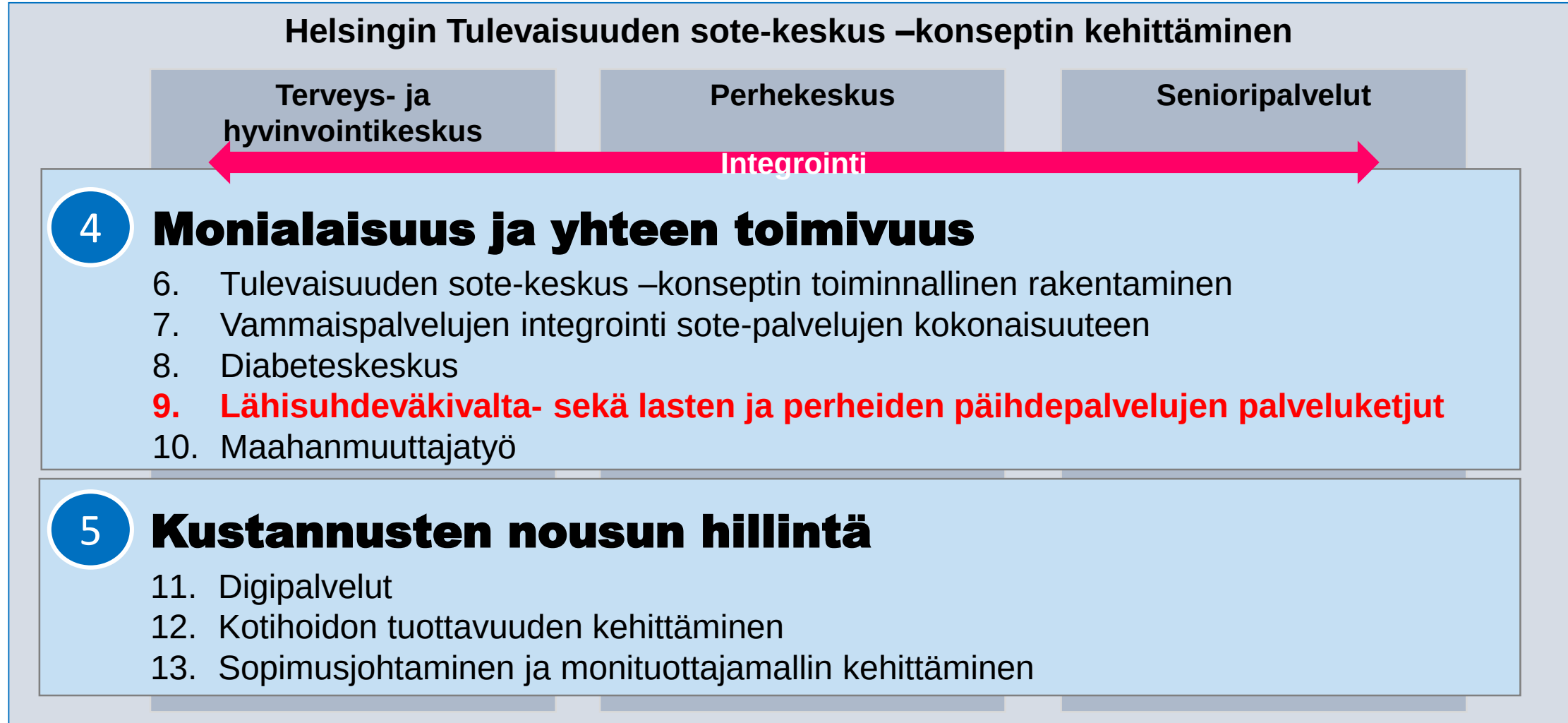
2 Ennaltaehkäisy ja ennakointi

4. **Mielenterveyspalvelujen kehittäminen**
5. Ennaltaehkäisevä/etsivä työ, syrjäytymisvaarassa olevien tuki

3 Laatu ja vaikuttavuus (tuki kaikkiin kehittämisen kärkiin)

- Tiedolla johtamisen kehittäminen
- Ydinprossien ja palveluketjujen kehittäminen vaikuttavuustietoon perustuen

Kehittämisen kärjet hyötytavoitteittain 2/2

Kaupunkistrategia 2021-2025

**Helsinki tällä
valtuustokaudella ja
tällä vuosikymmenellä**
– valinnat, ohjelmat ja painopisteet

Huomioidaan palveluverkkoa kehitettäessä helsinkiläisten ja kaupungin alueiden erilaiset lähtökohdat ja tarpeet. Samalla varmistetaan palveluiden saatavuus riittävän lähellä. Lisätään jalkautuvaa kotiinvietävää palvelua, parannetaan ennakkoivaa otetta, hoidon jatkuvuutta sekä hoitosuhteiden pysyvyyttä paljon palveluita tarvitsevilla. Helsinki kehittää ruotsinkielisiä palveluita tavoitteena laadukkaat ja saumattomat palvelut myös ruotsiksi.

Helsinki ottaa palveluja suunnitellessaan ja toteuttaessaan paremmin huomioon eri ikäiset palvelujen käyttäjät. Ikäihmisten

**Lisäämme varhaisen vaiheen
mielenterveyspalvelujen ja
lyhytpsykoterapian saatavuutta
ja saavutettavuutta.**

Helsinki ottaa terapiatakuun käyttöön vuonna 2022: lisäämme varhaisen vaiheen mielenterveyspalvelujen ja lyhytpsykoterapian saatavuutta ja saavutettavuutta, laajennamme matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita ja jatkamme lasten ja nuorten mielenterveyspalveluketjun parantamista

yhteistyössä HUS:n kanssa. Myös vahvempaa psykiatriasta ja monialaista hoitoa tarvitsevien hoitomahdollisuuksista huolehditaan.

Valmistellaan myös toimenpidekokonaisuus, joka puuttuu kasvavaan päihteiden käyttöön inhimillisesti ja laaja-alaisesti sekä vähentää päihteiden aiheuttamia haittoja ja huumekuolemia.

Vahvistetaan päihdepalveluja niin, että huumeriippuvuudesta kärsiville on tarjolla riittävästi, helposti ja nopeasti saavutettavia palveluita. Erityisesti nuorten on saatava apua välittömästi.

Helsinki on sitoutunut vähentämään asunnottomuutta. Kaupungin tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2025 mennessä. Tehdään tarvittavat panostukset asunnottomuuden torjuntaan, tuetun asumisen ja muiden olemassa olevien palveluiden lisäksi kaupungin omaa vuokra-asuntokantaa hyödyntäen. Vähennetään huono-osaisuutta ja kehitetään etsivää sosiaalityötä, kuten etsivää lähityötä ja aikuissosiaalityötä.

kasautumista ja lastensuojelun tarvetta. Pyrkimyksenä on, että lastensuojelun asiakasmäärän kasvu saadaan pysäyttämään ja kääntymään laskuun. Jatketaan eriarvoisuuden vähentämiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävän Mukana-ohjelman vaikuttavia toimenpiteitä.

**Tehdään Helsingistä paras
kaupunki perustaa perhe.**

Varmistetaan peruspalveluiden toimivuus vahvistamalla monituottajamallin käyttöä. Hyödynnetään erityisesti koronapandemian aiheuttamien hoitajajoukkojen purussa tarvittaessa myös yksityistä palvelutuotantoa ja palveluseteleitä.

Osoitetaan erillisestä koronapalautumisen kokonaisuudesta resurssit hoito- ja palveluvelan korjaamiseksi.

Uusi kaupunkistrategia

- Tuetaan perheitä monialaisesti. Panostetaan varhaiseen ja laaja-alaiseen tukeen. Tehdään Helsingistä paras kaupunki perustaa perhe: kehitämme raskauteen ja synnytykseen liittyviä palveluita perheitä kuunnellen sekä tarjoamme vauvaperheille varhaista matalan kynnyksen tukea esimerkiksi kotipalveluina.
- Tuetaan yhden vanhemman perheiden jaksamista.
- **Tavoitteena on ehkäistä ongelmien kasautumista ja lastensuojelun tarvetta. Pyrkimyksenä on, että lastensuojelun asiakasmäärän kasvu saadaan pysähtymään ja kääntymään laskuun.**
- Jatketaan eriarvoisuuden vähentämiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävän Mukana-ohjelman vaikuttavia toimenpiteitä.

Uusi kaupunkistrategia

- Helsinki panostaa kaikessa palvelutyössään erilaisten ihmisten kohtaamiseen. Helsinki kouluttaa sote- ja opetushenkilöstöä ja muita lapsiperheiden kanssa työskenteleviä kohtaamaan erilaisia perheitä entistä sensitiivisemmin esimerkiksi kouluttamalla henkilökuntaa tunnistamaan ja purkamaan rasismia, tunnistamaan väkivallan eri muodot ja silpomisen uhan alla olevat nuoret sekä lisäämällä vähemmistöihin kuuluvien nuorten kanssa tehtävää työtä.
- **Valmistellaan myös toimenpidekokonaisuus, joka puuttuu kasvavaan päihteiden käyttöön inhimillisesti ja laaja-alaisesti sekä vähentää päihteiden aiheuttamia haittoja ja huumekuolemia.**
- **Vahvistetaan päihdepalveluja niin, että huumeriippuvuudesta kärsiville on tarjolla riittävästi, helposti ja nopeasti saavutettavia palveluita.**
- **Erityisesti nuorten on saatava apua välittömästi.**

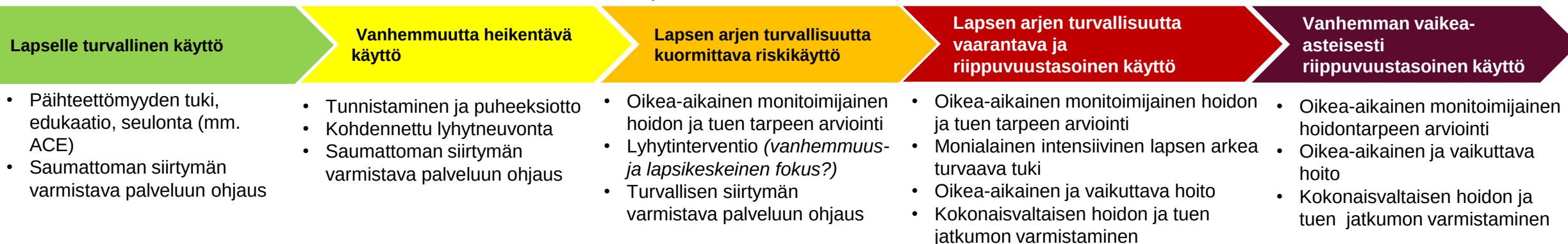

Ilmiöpohjaisia palveluketjuja kehitetään yhteiskehittämällä

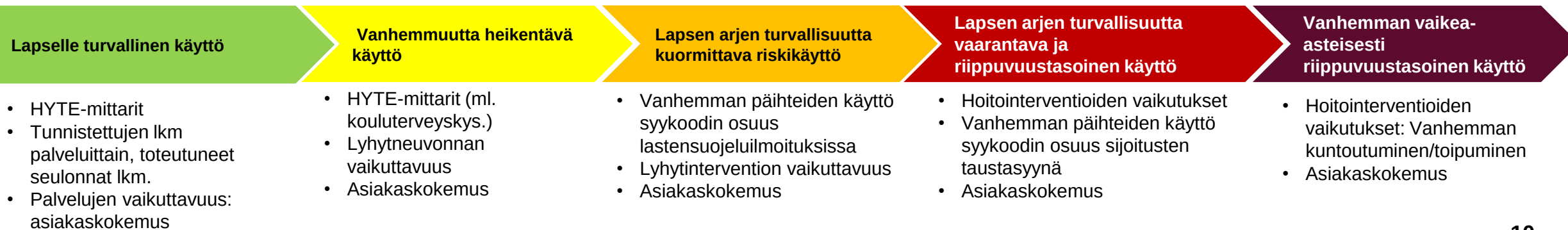
VANHEMPIEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLON TARVETTA AIHEUTTAVANA TEKIJÄNÄ VÄHENE

Tunnistetaan huolenaiheita ja voimavaroja yhdessä ja arvioidaan yhdessä
Palvelut sitoutuvat lapseen, nuoreen ja perheeseen, turvataan siirtymät
Mahdollistetaan arjessa pärjääminen ja arkeen paluu
Tarjotaan perheen tarpeenmukaiset porrastetut palvelut
oikea-aikaisesti, tarvittaessa nopeasti

PALVELUTASOT, TOIMENPITEET JA TAVOITTEET

KESKEISET INDIKAATTORIT JA MITTARIT

Päihhteet ja riippuvuudet lapsiperheessä: alle 18 v. lasten ja nuorten sekä päihhteitä käyttävien **vanhempien** palveluketju

Tavoite	Keskeiset toimenpiteet, täydentyvä lista
1 Vahvistetaan osaamista	- Laajennetaan näyttöön perustuvien psykososiaalisten menetelmien koulutusta ja käyttöä - Lastensuojelu: KKT, MDFT, motivoiva haastattelu, systeeminen lähestymistapa - Nuorisoasema: Cool Kids, HOT, IPC, IPT, motivoiva haastattelu, perheterapia - Luodaan verkkopohjainen lasten, nuorten ja vanhempien päihhteiden käyttöön ja riippuvuuksiin kohdentuva koulutuskokonaisuus - Koulutukset lapsen tilanteen ja tuen tarpeen sekä edun arviointiin lastensuojelun sosiaalityöntekijöille - Lisätään strukturoitujen arviointityövälineiden käyttöä sosiaalihuollon lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluissa (Digitaalinen tilanearviointityöväline) - Järjestetään Palaset-koulutus ja otetaan huumeita käyttävän nuoren läheisille suunnattu Palaset –malli käyttöön SOTEssa Palasista eteenpäin - Palasista eteenpäin (palasistaeteenpain.fi) - Lapset puheeksi-koulutuksen laajentaminen ja ylläpitäminen aikuisten päihde- ja mielenterveyspalveluissa?
2 Vahvistetaan monialaista yhteistyötä	- Kehitetään lastensuojelun ja nuorisoaseman yhteistyötä - Kehitetään lastensuojelun ja HUS nuorisopsykiatrian kanssa (erityisesti päihdepsykiatrian poliklinikan kanssa) - Kehitetään yhteistyökäytäntöjä lasten ja nuorten intoksikaatioiden yhteydessä (HUS, LASU) - Lastensuojelun tilanearviointi ja päihdepoliklinikoiden päihdearviointi: käytäntöjen arviointi, kuvaaminen ja koulutus - Päihhteitä käyttävien vanhempien palvelupolun nykytilan arviointi, kehittämistarpeiden tunnistaminen, arviointiin perustuva toimintamalli ja sen pilotointi v. -22
3 Paikataan palveluaukkoja	- Perustetaan vaativan tason päihdekuntoutusosastot (2) Outamon lastenkotiin (rekrytointiongelmia) - Perustetaan erityisen huolenpidon osastot (2) Naulakallion lastenkotiin (rekrytointiongelmia) - Valmistellaan ja implementoidaan päihdekuntoutus- ja vieroitusosastojen sekä EHO-osastojen tutkimusperusteinen hoitomalli - Vahvistetaan nuorisoaseman palveluja päihhteillä oireileville (rekrytointiongelmia, odottaa tiloja) - Lastensuojelun TOIVO-tiimi ja TOIVO-palvelut alkaen 2021 -> nuorten päihdepalvelujen vahvistaminen - Lastensuojelun keskitetty sosiaalityö Vauvana asiakkaaksi tuleville (tarkentuu, käynnistyy 2022) -> päihhteitä käyttävien vanhempien palveluketjun vahvistaminen
4 Kehitetään tiedolla	Tiedon johtamisen kehityksen tarve tunnistettu, toimenpiteitä ja niiden toteutusta tulee täsmentää

Lastensuojelun tilannearviointi ja päihdepoliklinikoiden päihdearviointi yhteisenä työnä – kohti yhteistä suunnitelmaa ja sujuvaa tapauskohtaista palvelupolkua

- **Päihdearviointi oikea-aikaisen hoitoon ohjauksen tukena:** ”Lastensuojelun sosiaalityöstä ja perhesosiaalityöstä ohjataan asiakkaana olevan lapsen vanhempi päihdepoliklinikalle päihdearviointiin silloin, kun on tarpeen arvioida vanhemman päihteiden käyttöä ja sen ongelmallisuutta sekä mahdollista päihdehoidon tarvetta ja vanhemman motivaatiota siihen.”
- **Päihdearviointi ei korvaa lastensuojelun vastuulla olevaa suojelun tarpeen arviota:** ”Vanhempaa ei ole syytä ohjata toistuvasti päihdearviointiin, vaikka vanhemman päihteiden käytöstä ilmeni toistuvasti huolta. Sellaisissa tilanteissa lastensuojelussa ja perhesosiaalityössä tehdään johtopäätöksiä kokonaisvaltaisen tilannearvioinnin perusteella ja toimitaan sen edellyttämällä tavalla.”
- **Mittaaminen mittasuhteisiinsa:** ”Arvioitaessa vanhemman päihteiden käytön vaikutuksia lapsen näkökulmasta, tulee kiinnittää huomiota kokonaisvaltaisesti lapsen kasvuympäristöön ja lapsen saamaan hoivaan. Päihteiden käytöstä syntyvien haittojen arvioimisessa merkitystä ei ole vain ulkoisesti mitattavilla tekijöillä, kuten laboratoriokoetuloksilla tai poliisin tekemillä interventioilla, koska lapsen kannalta keskeistä on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja lapsen kokema turvallisuus.”

TILANNEARVIOINTIEN
KEHITTÄMINEN
LASTENSUOJELUSSA JA
SOSIAALIHUOLLON
LAPSIPERHEPALVELUISSA:

- Lapsikeskeinen, systeminen ja laaja-alainen viitekehysmalli
- Kattava kartoittaminen ja tiedonkeruu
- Voimavarojen, suojatekijöiden, lapsen kehitykselle koituvien haittojen ja riskien systemaattinen punninta: lapsen etu ja suojelun tarve?
- Digitaalinen ratkaisu työn tueksi?: Pilotti 2022-2023
- Yhtenäinen, strukturoitu dokumentointi -> kumuloituva tieto
- Dialoginen, ratkaisukeskeinen ja motivoiva vuorovaikutus

PÄIHDEARVIOINTI
PÄIHDEPALVELUISSA

- Päihdepoliklinikan nimetty omatyöntekijä koordinoi
- Moniammatillinen
- 3-5 tapaamista
- Monitoimijaiset aloitus- ja lopetustapaamiset
- Laboratoriokokeita, ml. varmistettu ja yllätyksellinen huumausainetestaus

YHTEINEN ARVIO JA
SUUNNITELMA

- Monitoimijainen, yhteinen tilanteen ja hoidon tarpeen arviointi
- Yhteinen suunnitelma ja oikein kohdentuva ja oikea-aikainen palvelu
- Toteutumisen seuranta ja arviointi

”Päihdearvioinnin toteuttaminen on lastensuojelun tai perhesosiaalityön ja päihdepoliklinikan yhteistä työtä.”

Katsaus prosessiin 2021-2022:

Tavoitteena tarkastella monialaisesti päihteitä käyttävän vanhemman prosessin kohtia ja koota hyvän verkostoyhteistyön tekijöitä

Osallistujat:

A-klinikkasäätiöltä Pia Ruohola ja Taina Tuokko

Opioidikorvaushoidon arviointipoliklinikka: Laura Penttinen (nyk. Antti Junttila)

Psykiatria- ja päihdepalvelut, ensilinja: Laura Simoila

HUS Naistenklinikalta Sari Ulmala ja **HUS Ripsyiltä** Maria Rajakari

Aikuissosiaalityöstä Mikaela Roswall ja Irina Sarelainen

Lastensuojelusta Suvi Jaatinen, Marja-Liisa Tiainen, Mirjami Ruotsalainen, Veera Kettunen, Irina Friberg

Helsingin Ensikodilta Annika Piskunen

sekä fasilitaattorit Rekola Hanna, Alatalo Marjo, Koskinen Laura, Salonen Emma ja Kekkonen Elina

- **Kokemusasiantuntijan** haastattelu

Raskausaika

Vieroitushoito
ja
laitoskuntoutus
(yksilö)

Perheosasto

Ensikoti

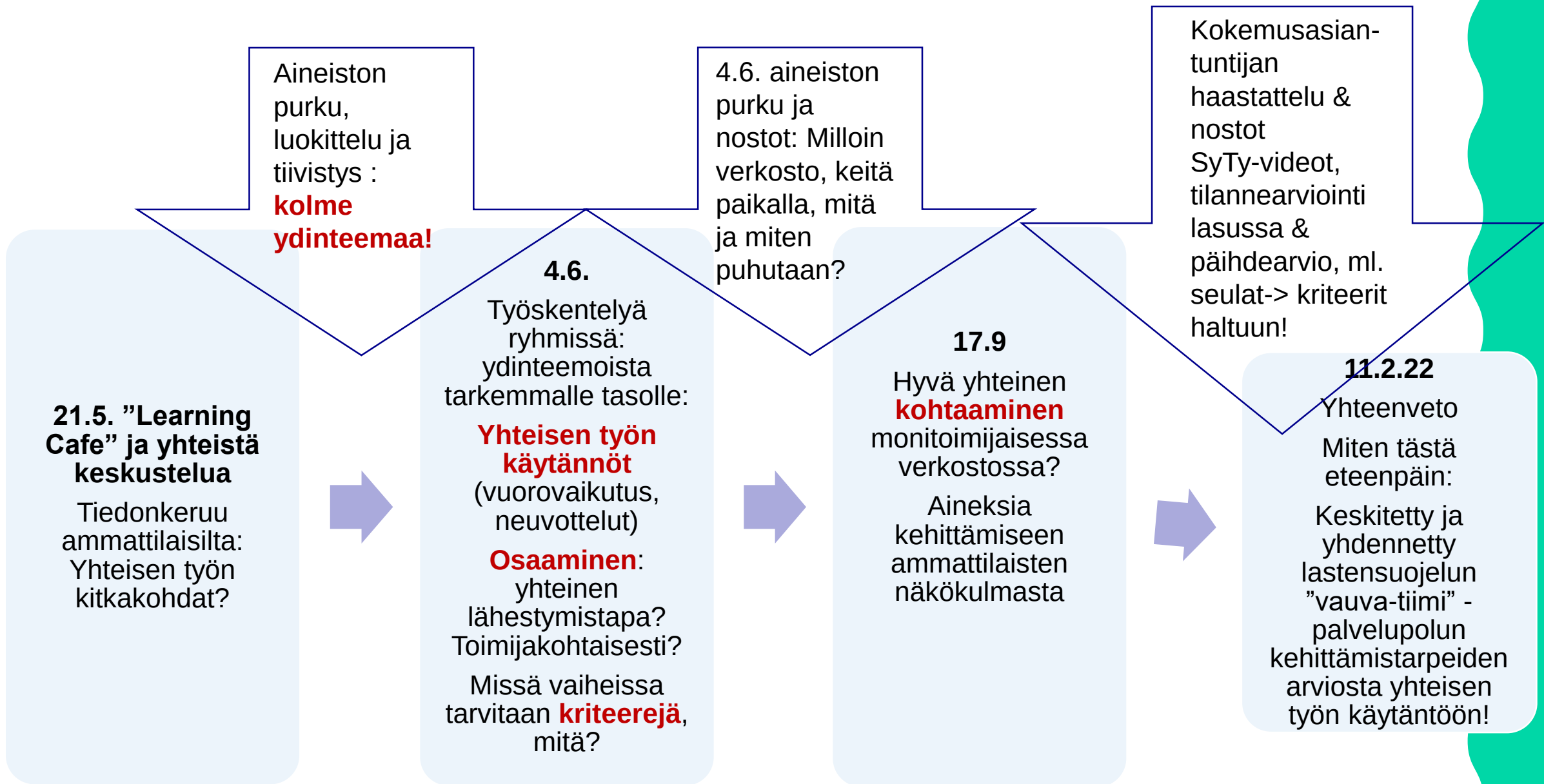
Lapsi ja
vanhemmat
kotiutuvat

Lapsi
sijoitetaan

Mikä toimii – mikä ei toimi? Mikä on selkeää – mikä on epäselvää?
Ratkaisuehdotukset ja hyvät käytännöt: Visiot + käytännössä testatut?
Hyvien käytäntöjen toteutumista estävät tai tukevat tekijät?

Tämän
äärellä
21.5.2021

Päihteitä käyttävät ja toipuvat vanhemmat Helsingin päihdepalveluissa

3.5.2022

Aila Ronkanen

Helsingin päihdepalvelut

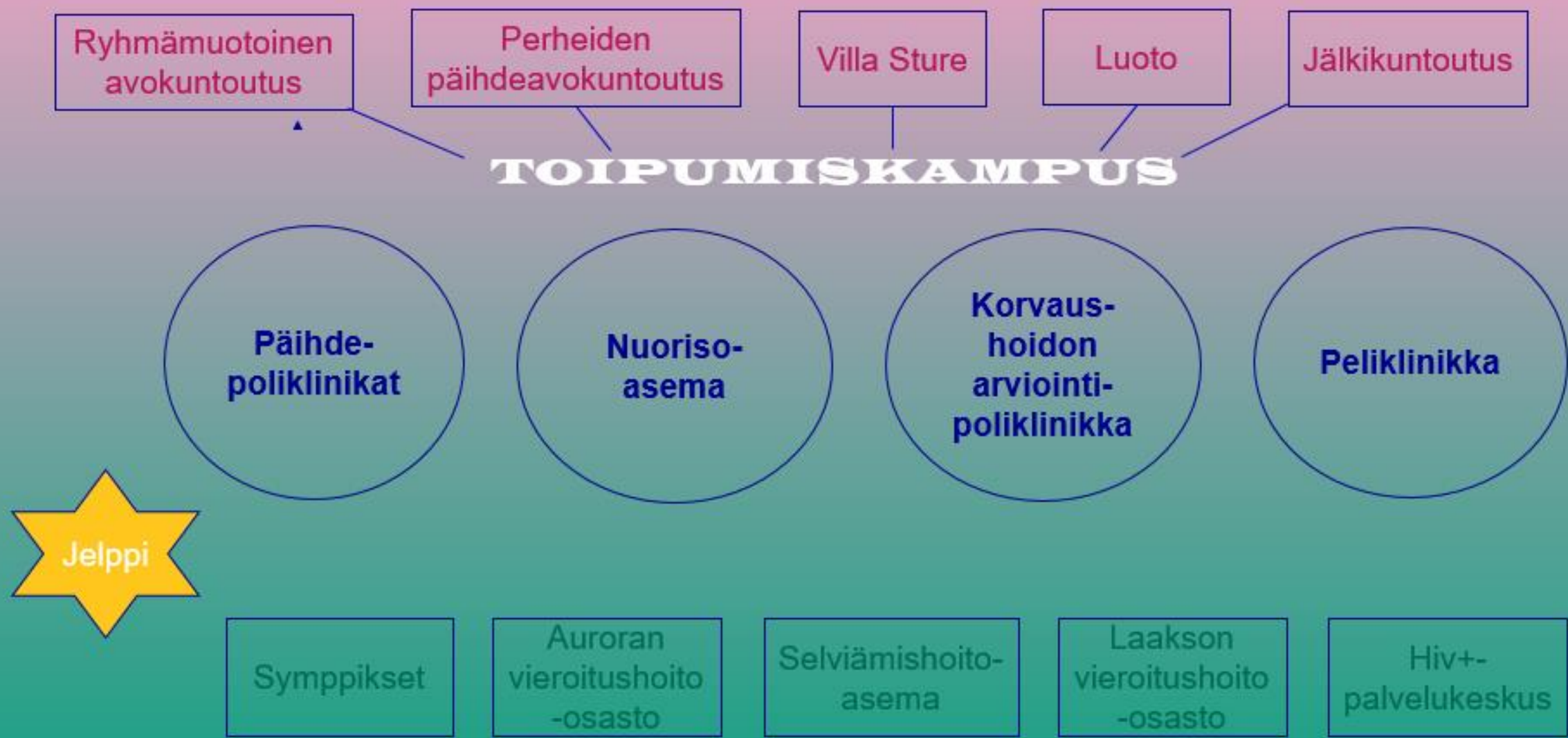
- Päihteitä käyttäviä sekä päihderiippuvuudesta toipuvia vanhempia on kaikissa päihdepalveluissa
- Päihdepalvelut kohdennettu aikuisille (paitsi Nuorisoasema), lapsen tilanne huomioiden
- Palvelupolkujen kehittäminen sekä päihdepalvelujen sisällä (mm. lastensuojelun päihdearvio) että yhteistoiminnassa lastensuojelun ym. kanssa
- Toipumisorientaation viitekehys, toipumisen vaiheiden huomiointi

De Leon: Toipumisen vaiheet

9
8
7
6
5
4
3

Toipuminen oireettomaksi

Perhe- ja lapsinäkökulma päihdepalveluissa

- Päihderiippuvuus on koko perheen sairaus, joka vaikuttaa läheisiin monin eri tavoin
- Perhe ja läheiset keskiössä -> läheiset jäävät useissa palveluissa varjoon ja ilman tukea
- Päihdehuoltolain mukaan läheisillä on oikeus tukeen (7§)
- (Päihde-)ongelmien ylisukupolvisuus, läheisriippuvuus, mahdollistaminen
- Esimerkkinä perheiden päihdeavokuntoutuksen palvelu

Kiitos!

marjo.alatalo@hel.fi

@alatalomarjo

aila.ronkanen@hel.fi

Helsinki

